

Ramunė Mikitiejeva

Įspūdžių montažas

Diena Kaune. Ji prasidėjo saulėtai, bet kažkas išjungė šviesą. Tai buvo R. Antinis – muziejaus neregiamis idėjos autorius. Žingsnis po žingsnio žengėme laiptais į tamsą, tarsi į Soboro fantomo slėptuvę. Tik patys buvome fantomai. Mintys sukosi kaip laiptai ir rikiavosi į eiles.

Trumpam apakome ir žaidėme tamsoj
Kažkam drebėjo rankos nuo adrenalino
Kažkam nakties košmarai vėlėsi į plaukus
Kažkas girdėjo ošimą vandenyno
Juodos dėmės išblukusiam lope
Nuo triukšmo užsimerkusioj tyloj
Kuri įsako žengt lėčiau, paliesti, abejoti
Tarytum laukia – kada žaidimas virsta išgyvenimu. Gyvenimu. Ir pabaiga.
Šį kartą pabaiga laiminga. Praregėjom. Dar būdami tamsoj.
Tik liko burnoje dulkėtas užtemimo skonis
Ir abejonė
Ar tikrai juoda spalva neturi atspalvių?
Ji kvepia, duria, traška, spaudžia ir alsuoja...
Kažkam ji daug ryškesnė už vaivorykštę
Ir artima kaip marškiniai
Kurie kasdieną įvynioja ir stipriai apkabina kaip mama
Kažkam tamsa nėra juoda
Ji tik tarp formų judanti erdvė, kurioj mes egzistuojame
Ir bandome suprasti ir surasti
Vienas kitą
Tamsoje

Baltos eilės sugulė į atminties stalčius kartu su pirmos dienos įspūdžiais. Jiems reikėjo labai susiglausti, nes prieš akis laukė dar penki sluoksniai įvykių, susitikimų ir potyrių. Kelionė prasidėjo, ir trylika šiuolaikinės kultūros riterių baltu keturračiu šimto arklio galių varomu mechanizmu išriedėjo iš urbanizacijos gniaužtų į vakarus. Ten, kur laukė mėgėjai ir alternatyvos, laike sustingę miesteliai, slepiantys nepažįstamus kultūros lobius ir žmonės, kelis kartus per savaitę iš mokytojų, vairuotojų, namų šeimininkių ar medikų virstantys vingių jurgiais ir puikiausiomis kaimo senmergėmis ar surūgusiomis davatkomis; XXI amžiaus žmonės, kurie be laiko mašinos sugeba perteikti elegantišką tarpukario erdvę ar darbingą praeito amžiaus kaimo aplinką ir suderinti to meto ir šiuolaikinius socialinius reiškinius.

Pakeliui į šias atskiras respublikas primenančias bendruomenes nukrypome į dar gilesnę praeitį. Tiesiai į viduramžius. Į akių vyzdžių ir fotoaparatus objektyvus brovėsi raudonos gotikos, renesanso ir vėlesnių amžių užaugintos pilių formos, bokštai tarsi iš pasakų apie princeses, medžių alėjos ir ateivių išmindytus ratus rugiuose primenantys geometrinės krūmų gyvatvorės. Tačiau vieninteliai ateiviai toje aplinkoje buvome mes. Išsiilgę romantinio įvaizdžio ir pakerėti prarastos kažkada egzistavusios kultūros didingumo. Visgi plastikiniai langai privertė grįžti atgal į ateitį. Viskas juda pirmyn ir nebūtinai progreso link. Judėjom ir mes į savo tikslą. Tačiau ieškojom ne progreso, o užsikonservavusių tradicijų, patiektų šiuolaikiniuose induose.

Tai, ką pamatėme, nebuvo rezultatas, kurio tikėjomės. O tikėjomės statiškos tradicijos ir besikartojančių tarsi senoje filmo juostoje užstrigusių epizodų. Galbūt netgi trivialumo. Dubliai kartojosi, bet kiekvienas jų buvo unikalus. Unikalus net savo tipiškumu.

Pirmas dublis. Jurbarko k.Glinskio teatras, atvėręs duris į savo veiklos pasaulį ir net rūbų sandėlį, kuriame slepiasi aktorių antroji “oda”, tyliai šnibždasi spalvoti bateliai, puošnios suknelės ir iš kuklumo raustančios dekoracijos. O kiek ponių ir ponų, ir kokie visi gražūs...

Antras dublis. Žemaičių Naumiesčio kultūros namų teatras, kuriame žmonės suspėja gyventi ir ant scenos ir už jos ribų. Ir ne po vieną, o net šeimomis ir kartomis.

Trečias dublis. Bikavėnų Senųjų kaimo tradicijų centras. Atrodė, patekom į prosenelės laikų vakaronę, tik veidai aplinkui buvo jauni, o kojos džinsuotos. Bet senoji tradicinė kaimo dvasia puikiai įsitaisė ir džinsų kišenėse. Abejingų neliko -- nei šokiui, nei kaimiškam sūriui ir naminei... duonai.☺

Ketvirtas dublis. Apsilankę garsaus Mažosios Lietuvos šviesuolio Vydūno muziejuje Kintuose, mintimis perbraukę jo arfos stygas ir susiderinę savašias vydūnišku požiūriu, išvykome į klojimus. Visai ne šieno krauti, o žinių apie klojimo teatrų tradiciją Lietuvoje. Ir prisikrovėme įspūdžių Rusnės, Švėkšnos ir Agluonėnų Klojimo teatruose -- kas į užrašų knygeles, kas tiesiai į regimąją ar girdimąją atmintį. Pasirodo tradicinis klojimo teatro spektaklis gali virsti tikru performansu net su specialiaisiais efektais – pranykstančiu grindyse ir atsirandančiu spintoje velniu, pro duris įlekiančiu tikru vežimu su taip pat aktoriumi arkliu Budraičiu priešaky - ir kūrybine aktorių improvizacija, kai netikėtai pasikeičia scenarijus ar kažkas sumano iškrėsti provokuojantį pokštą. Tarsi tikras realybės šou – tik dar arčiau žiūrovo.

Penktas dublis. Nors norėtūsi sakyti tryliktas, nes buvo pats mistiškiausias ir kontroversiškausias. Ir alternatyviausias. Ir *–iausias* visom prasmėm ir visom nuomonėm. Du žodžiai, kurie buvo linksniuojami visos likusios kelionės metu ir dar ilgai po jos. Benas Šarka. Turbūt čia ir reiktų nutraukti mintį, nes viskas, kas gali būti pasakyta, gali būti ir panaudota. Ir viskas bus tik žodžiai. Žodžiai, žodžiai. Suprasti nebūtina. Būtina pamatyti. Pajausti. Net geriausia nesuprasti nieko, nes turbūt nėra nieko blogiau, kaip likti nesuprastam. Geriau likti neįvertintam. Bet ištikimam sau, savo idėjoms ir kovoti prieš viską. Prieš visuomenę, kuri tik vartoja. Prieš kultūrinę pornografiją – pusfabrikačių brukimą, butaforijos garbinimą ir kultūrinės virškinimo sistemos trikdymą. Viskas, ką sunku virškinti – modifikuojame. Menas ne išimtis. Benas Šarka nėra joks Don Kichotas, kovojantis su neįveikiamomis jėgomis. Mes nežinome, kas jis, nes jis toks nepažįstamas, kaip vaivorykštė. Ir toks pat spalvingas. Galbūt mes net

nesupratome, ką jis norėjo pasakyti, bet sukrėtimas įvyko. Gilus sukrėtimas. Šokas. Ekstazė. Lietuviškai nekalbanti auditorija pasiklydo vertime, o tie, kurie suprato – įsipainiojo į interpretacijų ratą. Tai buvo tiesiog pokalbis, kuriuo bandyta papasakoti apie savo kūrybą. Ir su kavos pertrauka, kaip tikrame spektaklyje. „Pats sau“ žmogus perbraukė per sunkiai identifikuojamą (kaip ir jis pats) styginį instrumentą ir, atrodė, hipnozės seansą primenantis susitikimas artėjo į pabaigą. „Na gal nereikia atsisveikinti...“ – pasakė Benas. „Būkime nepažįstami kaip vaivorykštė“ – tarsi mantra šnarėjo galvoje jo pasakyti žodžiai. Malonu nesusipažinti.

Šeštas dublis. Danutė Vaigauskaitė, KU Menų fakulteto Režisūros katedros vedėja bei Lietuvos mėgėjų teatro asociacijos prezidentė, susistemino padrikas mūsų informacijos atplaišas ir suklijavo jas į išsamų paveikslą. Ji papasakojo apie Lietuvos mėgėjiškų teatrų struktūrą ir kaip tikra šio „vaidinančio laivo“ kapitonė atskleidė visas mums rūpimas paslaptis. Tačiau galvoje vis švietė vaivorykštė.

Septintas dublis. Klaipėdos Žvejų kultūros rūmų mėgėjų teatras „Be durų“ pasitiko mus toje pat scenoje, kur dar prieš kelias valandas „vaidenosi“ Benas Šarka. Tik vietoj neaiškios kilmės rakandų stūksojo butaforinis miškas, o po jį lakstė gyvūnus mėgdžiojantys aktoriai ir dainavo. Nepasakytum, jog iš visos širdies, nes muzika liejos ne iš jos. Fonograma ne inovacija, bet vaikučiams naujovių nereikia – svarbiausia, kad būtų pabaiga „ilgai ir laimingai gyveno“ ir gražūs kostiumai. Ir tikrai buvo.

Aštuntas dublis. Plungės vaikų biblioteka nežadėjo įspūdingo reginio ir nušlifluoto profesionalumo. Priešingai, net keletą kartų pakartojo žodį „primityvus“. Tačiau nustebino. Primityvumas tikrąją savo prasme nustebino tuos, kurie tikėjosi turbūt kino salės dydžio ekrano ir per visus sujungimus sąnarius lankstančių lėlių. Kitus nustebino tiesiog primityvus paprastumas, kuriuo pavyksta suburti mažąją auditoriją ir privertė prisiminti kaip vaikystėje ant sienų rankomis darydavome kiškučius ir varnas. Trumpam pasijutome penkiamečiais ir šypsodamiesi stebėjom madingo krokodilo ir kojinių dialogą.

Devintas dublis. Orvidų sodyba pasitiko pravirkusiu dangumi, kuris tik paryškino paslaptingo trikampio formos žemės lopinėlio žalumą. Tačiau tiems, kurie akmenyse bandė išvelgti prasmę – sudrumstė ramybę. Skirtingų religijų motyvai ir itin sakrališka aplinka daugeliui asocijavosi su kapinėmis. Galbūt. Nes tai ir yra kapinės – mirštančių akmenų ir medžio skulptūrų. Tačiau gilios prasmės juose nereikia ieškoti. Tai – žmogaus kūrinys, sukurtas iš jo dievo kūrinio. Gyvenimo būdas, kuris tapo menu. Tvarkinga tinkle, dirbtuvės arba tiesiog sodas, kuriame augo ne bulvės ir morkos, o akmenų ir medžio skulptūros. Ir visa tai sukūrė žmogus. Žmogus – visų stipriausias.

Dešimtas dublis. Ir kas galėjo patikėti, kad patekę į buvusią sinagogos pastatą, kuriame dabar pulsuoja kultūrinis Salantų miestelio gyvenimas, išgirsime net žydiškai dainuojantį aktorį. Ir ne tik aktorį, bet ir patį režisierių, kuris virkdė gitaros stygas, atlikdamas savo kūrybos dainą, ir perleido estafetę ekspedicijos dalyvams lenkaitėms. Salantų mėgėjų teatre linksmi ir aktoriai, ir repetitorijos, ir spektakliai. Linksmas ir „Pakaruoklis“ – spektaklis, kuriam prireikė net parašiuo.

Laiminga pabaiga. Visi sutikti žmonės stebino vienu bruožu – charizma. Jos buvo pilna akyse, žodžiuose, lubose, tarpdury... Kiekvienas turi ką papasakoti, kuo pasigirti ir, atrodo, posakis „neduok pavalgyt, duok pašnekėt“ tiko visiems. Net Benui Šarkai. Savotiškai. Atminties stalčiai buvo prigrūsti išpūdžių, tik reikėjo stengtis, kad jų kaip smėlio neišpustytų stiprus Nidos vėjas. Svarbiausia šioje kelionėje buvo ne žinios, kurias sukaupe, ne vaizdai, kuriuos įamžinome ir ne patiekalai, kurių ragavome, bet žmonės, kuriuos pažinome. Tiksliau sutikome. Nes juk mes vis dar tokie nepažįstami kaip vaivorykštė. Ir aš ten buvau, alų midų gėriau, per barzdą varvėjo...

2007 gegužė